

***Het denken vrij houden
van vooroordelen:
het is een ambacht.***
Jan Nicolaas Kind

Jan Nicolaas Kind is Nederlander en woont en werkt in Brazilië. Hij is zeer actief voor de Theosophical Society (Adyar) en is oprichter en hoofdredacteur van het kwartaaltijdschrift www.theosophyforward.com

Onderstaand zijn redactionele stuk *The Craft of Being Open Minded*

Noot van de redactie

... *A clean life, an open mind...* H.P. Blavatsky noemt in haar *Gulden Treden*, ná een *velekkeloos leven*, juist dit *open denkvermogen*. In onderstaand artikel wordt beschreven dat *open mindedness* een waar ambacht is. De term 'open minded' wordt vertaald als 'onbevooroordeeld'.

In het algemeen verwijst onbevooroordeeld naar de bereidheid om te luisteren, verschillende ideeën te overwegen en nieuwe dingen te proberen. Onbevooroordeelde mensen accepteren gewoonlijk de waarden en overtuigingen van anderen; een open geest verwerpt niet snel tegengestelde meningen als verkeerd. Mensen zijn voldoende open als ze gevoelig zijn voor sterke argumenten tegen de overtuigingen die zij aanhangen. Jeremy Sherman – onderzoeker sociale wetenschappen

Van theosofen wordt verwacht dat zij vrijdenkers zijn, onafhankelijk van de traditie of stroming waar zij toe behoren. Volgens de meeste woordenboeken is een vrijdenker iemand die algemeen geaccepteerde meningen verwerpt, vooral als die religieuze geloofsstellingen betreffen.

Vrijheid van denken zit diep in het DNA van theosofie. Als theosofen denken wij van onszelf dat we onbevooroordeeld zijn en zelfstandig kunnen denken. Soms is dat meer ideaal dan werkelijkheid. We hebben evenveel bekrompen mensen als iedere andere organisatie, en volgens sommigen zelfs meer. ¹

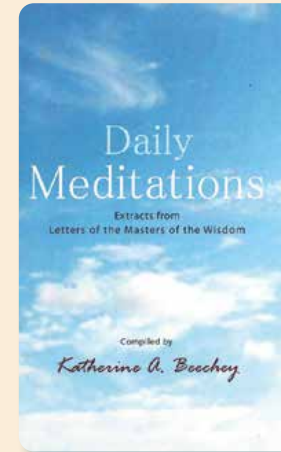
Ik heb altijd het gevoel dat ik enkele innerlijke horden moet nemen als ik probeer de **werkelijke** betekenis te begrijpen van de ernstige conflicten die in de begintijd onder de 'vrijdenkende' pioniers van de TS optraden. Ik ben niet van plan om een samenvatting te schrijven van wat historisch gebeurde in die eerste dertig jaar na 1875. In plaats daarvan noem ik een paar namen. Denk aan de kwesties met T. Subba Row; A.O. Hume; William Judge versus Olcott en Besant; C. W. Leadbeater; B.P. Wadia; en verrassend ook met A. P. Sinnett.

Deze laatste schrijft in zijn postuum gepubliceerde boek *The Early Days of Theosophy in Europe* nogal teleurgesteld over zijn herinneringen aan die vroege tijd die bij hem vele vraagtekens oproept. Sinnett moet gedacht hebben dat hij een unieke positie in de Theosophical Society (TS) had vanwege zijn verbinding met *De Mahatma Brieven*. Dat deed hem geloven dat hij leringen ontving van bronnen die hoger waren dan H.P. Blavatsky (HPB). De Londense loge, waar hij de voorzitter van was, was een echte eliteclub, waar de leden op de samenkomsten luxueuze avondkleding droegen. Misschien was hij er wel nooit tegen opgewassen geweest om de kostbare en alomvattende leringen die de Meesters hem toevertrouwden naar zijn intellectueel begripen in de praktijk te brengen. Zijn klassenbewustzijn als verfiind en gerespecteerd Engelsman maakte wat hij was, en dat beperkte hem. Kijk daarentegen eens naar kolonel Olcott die zijn comfortabele leven en positie als advocaat in New York City verliet en van ganser harte, met ware broederschap en zelfopoffering, de ontberingen van Zuid-Azië omarmde.

Wat was, of is nog steeds, de **werkelijke** betekenis van deze ruzies, misverstanden en soms bittere polemische confrontaties? In een organisatie waar het vormen van een kern van universele broederschap in de eerste doelstelling zo duidelijk is omschreven zou men niet verwachten dat dergelijke botsingen konden gebeuren, maar ze vonden wel degelijk plaats; tot op de dag van vandaag worden mensen er nog steeds door beïnvloed. Zijn het alleen maar persoonlijke confrontaties? Misschien is de betekenis van conflicten of, zo je wilt, de les die geleerd moet worden, dat ze ons zouden moeten leren om ons open te stellen, om écht te luisteren, om oplossingen te zoeken en om ons aanpassingsvermogen te verbeteren, waardoor we uit onze comfortzone stappen. Een eerste vereiste om dat 'veilige spoor' te verlaten is het streven naar een ongeconditioneerde, onbevooroordeelde geest, en dat is makkelijker gezegd dan gedaan.

Als we bedenken hoe moeilijk het is om écht de toestand van niet bevooroordeeld zijn te bereiken, is het misschien goed om het te beschouwen als een ambacht waarin wij leerlingen zijn. Dit nodigt ons uit om stap voor stap deel te nemen aan een proces van leren en afleren, waarbij we het belang van deze onderneming steeds voor ogen blijven houden. Alle vormen van ambacht vereisen een geleidelijke afstemming van hoofd, hart en hand. Het ambacht van onbevooroordeeld denken is hierop geen uitzondering. In het idee van leerlingenschap zit de belofte besloten dat er meestergezellen zijn en dat ook wij die kant op kunnen gaan.

Het ambacht van onbevooroordeeld zijn vereist **acceptatie** en, het allerbelangrijkste, **tolerantie**. Acceptatie hangt duidelijk samen met weten hoe bepaalde ontwikkelingen plaatsvonden die tot huidige werkelijkheden leidden. Acceptatie betekent overigens niet dat je niet opmerkzaam hoeft te zijn. Tolerantie is misschien wel het moeilijkste van de twee, in het bijzonder als er een sterk verschil in gezichtspunten bestaat. Als we een mening horen die haaks op de onze staat en we moeten leren hier op een volwassen manier mee om te gaan, dan is dat een pijnlijke oefening, die volhardendheid en psychologische discipline vereist.

In het juweeltje van Katherine Beechey, het boek *Dagelijkse Meditaties*, staat bij vier september een kostelijk citaat van een Oudere Broeder: **TOLERANTIE: pas op dat je niet probeert jouw levensstandaard, jouw overtuigingen aan anderen op te dringen. Help hen om hun eigen maatstaven te verwerven, hun eigen overtuigingen te vinden, wat deze ook mogen zijn, als ze maar een nobeler leven stimuleren.**

Onze meningen, en die hebben we allemaal, zitten opgeslagen in een vrij oppervlakkig compartiment van ons denken. **De dingen die we denken** berusten op waar we van houden of wat we verafschuwen, op onze voorkeuren, smaak, ons snelle oordelen en zelfs vooroordelen. Als we werkelijk graag willen leren, dan is het noodzakelijk om de diepte in te gaan, om te beginnen onze overtuigingen, die we maar al te vaak voor als vanzelfsprekend aannemen, in twijfel te trekken. Overtuigingen zijn tijdgebonden. Ze moeten regelmatig dubbel gecontroleerd en zo nodig onder handen genomen worden. Bij ons zoeken naar waarheid, wat we alleen kunnen doen met een onbevooroordeelde geest, *zijn alle overtuigingen voorbijgaand*.

Als we onszelf toestaan om diep door dit proces heen te gaan, dan worden we bewust.

J. Krishnamurti zei, toen men hem vroeg uit te leggen wat naar zijn idee bewustzijn is, het volgende: **Gewoon eenvoudig bewust zijn! Je bewust zijn van je oordeel, je vooroordelen, waar je van houdt en waar je niet van houdt. Als je iets ziet, dan is dat zien de uitkomst van je vergelijking, veroordeling, beoordeling, evaluatie, toch? Als je iets leest beoordeel je, bekritiseer je: je veroordeelt het of je keurt het goed. Bewust zijn is het tegelijkertijd zien van het hele proces van beoordelen, evalueren, de conclusies, de overeenkomst, de acceptatie, de afwijzing.**²

Onbevooroordeeld zijn is af en toe heel moeilijk. De meesten van ons zijn (theosofisch) opgevoed met een stel denkbeelden en waarden, en we hebben de neiging om ons gedurende ons leven te omgeven met mensen die dezelfde waarden en overtuigingen delen. Daarom kan het moeilijk zijn als we ideeën tegengekomen die de onze uitdagen. Hoewel we heus onbevooroordeeld willen zijn, is het soms een worsteling om dat in de praktijk te brengen.

Het kan dus een uitdaging zijn, maar het is tegelijkertijd lonend. Als we eerlijk tegen onszelf zijn, en onze meneer of mevrouw 'Alles Beter Weten' (Mr. or Mrs. Know it All) die in ons allemaal woont, buiten de deur zetten, dan kan waarheid naar ons toe komen. Als we niet verstrikt zijn in opgehoopte kennis, en dat is enorm verraderlijk en lastig, dan gaan deuren open naar intuïtief waarnemen en ongeconditioneerd gadeslaan. De resultaten daarvan zullen overvloedig zijn.

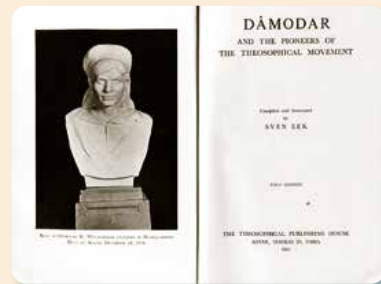
Terwijl ik probeer om die horden te nemen als ik lees of hoor over de botsende persoonlijkheden in de eerste jaren van de moderne theosofische beweging, dan ben ik geneigd te denken dat dit veel te maken had met wat ik 'groeistuipe' zou

willen noemen. Alle betrokkenen waren relatief jong in 1875, toen de TS in New York werd gesticht. H.P. Blavatsky was bijvoorbeeld vierenveertig, Henry Olcott drieënveertig, William Judge net vierentwintig, A.P. Sinnett vijfendertig en Annie Besant, die overigens in 1875 nog niet bij de TS was betrokken, achtentwintig. Als jonge vrouwen en mannen waren zij vol van wat zij naar hun idee moesten delen met de wereld. Het Duitse woord *begeistert*³ beschrijft hun gemoedstoestand het beste. Zoals zo vaak met bevlogen initiatieven, werden er onvermijdelijk vergissingen gemaakt. Kijken naar de geschiedenis van de TS en de verschillende beslissende gebeurtenissen die plaatsvonden, speciaal na de dood van HPB in 1891, vereist een volledig onbevooroordeelde geest die geen partij kiest, maar **alleen gadeslaat**, vrij van elke vorm van geconditioneerd denken.

Als we echt bereid zijn om zo'n reis te ondernemen, zal al snel duidelijk worden dat er ongetwijfeld een leerproces opduikt, een proces dat ons begrip zal verdiepen en onze vooroordelen verminderen.

Het is interessant om te zien dat bijvoorbeeld de heer Sinnett, zoals bovenbeschreven, een man die toch een sleutelfiguur was in wat uiteindelijk resulteerde in de samenstelling van *De Mahatma Brieven aan A. P. Sinnett*, tegen het eind van zijn leven eenvoudigweg niet onbevooroordeeld terug kon kijken op de eerste jaren van de beweging. Door zijn elitarisme was hij ongevoelig, sceptisch en zelfs nogal onvriendelijk tegen zijn tijdgenoten. Anderen, zowel Henry Olcott als Annie Besant, waren in de herfst van hun leven veel beter in staat **hun geest te openen**, kritisch naar zichzelf te kijken, hun vergissingen toe te geven en zelfs vroegere meningen te herzien.

In verband met wat bekend werd als de Judge Case, het schandaal rond W.Q. Judge, gaf Henry Olcott, heel verbazingwekkend, kort voor zijn overlijden toe dat hij fouten had gemaakt. In het boek van Sven Eek, *Damodar and the Pioneers of the Theosophical Society* staat een beschrijving van wat er gebeurde. Het is een lang citaat, maar het is de moeite waard om dit in zijn geheel onder de loep te nemen.

Toen kolonel Olcott in 1906 voor de laatste keer Amerika bezocht, schreef hij naar zijn oude vriendin, mevrouw Holloway-Langford, en vroeg haar om hem te komen bezoeken. Zij had al twintig jaar geen contact meer met de TS, sinds zij haar theosofische collega's in 1886 in Londen achterliet en terugging naar Amerika. Ze was een persoonlijke vriendin van de inmiddels overleden zuster Belle Mitchell van Olcott. Belle was een oase geweest in het huiselijk leven van Olcott en zij bleef haar hele leven van hem houden, ondanks het feit dat zij zelf strikt presbyteriaans was. Verdrietig en gedeprimeerd ontmoette Olcott zijn oude vriendin Laura Holloway, maar het gesprek dat later werd gepubliceerd, toont een nieuw mens die in de worstelingen van het leven uiteindelijk innerlijke grootheid had bereikt.

Laura Holloway schrijft: Ik weet zeker dat hij heus volledig oprecht was om zijn depressie toe te schrijven aan het verdriet om zijn lieve zuster, maar mijn sympathie voor hem was te echt om zelfmisleiding toe te staan. Ik realiseerde me dat eenzaamheid en heimwee belangrijke oorzaken waren, evenals zijn lichamelijke kwalen en herinneringen aan andere gezichten die er niet meer waren. Ik was hier vooral heel zeker van toen hij sprak over Madame Blavatsky die hij herhaaldelijk 'zijn lieve oude collega' noemde, die vóór hem was overgegaan.

Over haar sprak hij als iemand die hij had verloren, niet alleen haar aanwezigheid, maar ook haar invloed en aanzien. Hij miste die aspecten enorm, en werd zich meer en meer bewust dat een grote kracht uit zijn leven was weggenomen; dat de drijfkracht voor het werk dat hij zonder haar voortzette, was verdwenen. Ook was hij zich er bewust van dat zijn invloed tanende was, als die al niet was verdwenen.

'Mijn gevoel van verlies, de omvang ervan', zei hij, 'word ik me meer en meer bewust, als ik kijk naar de trend van gebeurtenissen in de TS na haar dood. Ik ben de president-stichter, maar andere, jongere werkers beheersen de gang van zaken. Dat is juist en zoals het moet zijn, maar HPB's machtige geestesgesteldheid is niet hier om leiding te geven en hen standvastig te maken. Haar persoonlijkheid wordt meer en meer gemist. Ook ik zal er binnenkort niet meer zijn en dan zullen alle oudere invloeden die de TS omgaven, verdwenen zijn'.

Plotseling kwam het in me op om over die andere bekwame en trouwe kameraad te spreken die vanaf het eerste begin van de TS met HPB en hemzelf had samengewerkt. Ik weerstond de impuls niet om tegen hem te zeggen: 'En heb je geen woord over voor die toegewijde medewerker van jullie, tegenover wie je na haar dood zo vijandig was? In mijn gedachten is hij onmiskenbaar met jullie verbonden. Betreur je hem dan helemaal niet, die lieve oude vriend van lang geleden?'

'Je hebt het over Judge', antwoordde hij langzaam.

'Ja, over hem'.

'Ja, ja', onderbrak hij mij, 'ik weet hoe je over hem denkt en altijd over hem hebt gedacht'. Toen, terwijl hij mijn hand in de zijne nam, keek hij me onderzoekend aan, voordat hij antwoordde op een ingehouden en buitengewoon indrukwekkende manier:

'We leren veel en ontgroeien veel, en ik heb veel beleefd en nog meer geleerd, speciaal over Judge... Ik weet nu, en het zal je troosten om dat te horen, dat ik Judge onrecht heb aangedaan, niet willens en wetens of in kwaadaardigheid, maar niettemin heb ik het gedaan, en ik betreur het'.⁴

Annie Besant schrijft in 1928 het volgende over Judge: *Judge was een geliefde vriend en leerling van HPB en het kanaal van leven van de Amerikaanse tak van de TS. Als hoogontwikkeld man met een diep besef van de diepere waarheden van het leven bouwde hij de TS in Amerika op, vanaf een klein en ontmoedigend begin. Geen moeilijkheden schrokken hem af en geen duidelijke mislukkingen doofden zijn vurige*

toewijding... Hij stond naast HPB in deze eerste jaren, zag hoe zij haar wonderlijke vermogens uitoefende en nam deel aan de stichting van de TS. Tijdens de rest van haar leven op aarde bleef hun vriendschap ongebroken, en in latere jaren beschouwde zij hem als haar enige hoop in Amerika. Ze verklaarde dat als de Amerikaanse leden hem afwezen, zij alle relaties met hen zou verbreken en hen niet meer zou kennen. Hij was spiritueel en intuïtief, maar ook buitengewoon capabel als organisator en leider. Toen kwam aan het licht wat verborgen lag onder zijn gereserveerde gedrag ... een tomeloze energie, een diepe toewijding en een ontembare wil. En deze werden gebundeld voor één enkel doel: het verspreiden van de waarheden van theosofie, het bouwen van een organisatie die haar zaden over het land zou verspreiden.⁵

Zo kunnen we, als we alle mogelijke hindernissen om eerlijk te kijken van ons afzetten, onbevooroordeeld concluderen dat alles wat in deze vroege jaren gebeurde, het botsen van persoonlijkheden, de ruzies, hoe pijnlijk sommige ook waren, incidenten zijn waarvan we kunnen leren. Zo'n welwillende acceptatie van feiten zal ons helpen om verder te gaan op ons individuele pad.

Volledig overeenkomend met onbevooroordeeldheid, zijn wij als theosofen en vrijdenkers bevoorrecht om de resolutie *Vrijheid van denken* te hebben (zie het binnenblad van *Theosofia*). Een heel relevante passage: *Geen leraar of schrijver, van H.P. Blavatsky tot nu toe, heeft enige autoriteit om zijn of haar leringen of opvattingen op te leggen aan leden. Elk lid heeft evenveel recht om zich te verbinden aan elke school van denken welke hij/zij wenst te kiezen, maar hij/zij heeft geen recht om die keuze aan een ander op te dringen. Noch een kandidaat voor enig werk, noch enige stemgerechtigde kan onverkiesbaar worden gemaakt of het stemrecht verliezen wegens enige opvatting die hij/zij heeft of wegens het lid zijn van een school van denken waartoe hij/zij zou behoren.*

Men kan concluderen dat in theosofie geen **theologische** methodologie bestaat, zoals dat in religies gebruikelijk is. Theosofische theologen kennen we niet; onbevooroordeeldheid en theologie gaan niet samen.

Iedere bekende religie op deze planeet bestaat uit een verzameling **geloofsartikelen**. Iedere religie leert of verkondigt haar eigen waarheden over de wereld, de mensheid en God (of goden). Deze geloofsartikelen maken duidelijk hoe de aanhangers van een bepaalde religie redding/verlossing kunnen bereiken. Er zijn geschriften en instructies over wat men moet doen en laten; theologie instrueert de aanhangers hoe ze deze moeten **interpreteren**. Alles is gericht op een gemeenschappelijk soort waarheid, men gehoorzaamt en geeft zich onvoorwaardelijk over aan de richtlijnen, die niet aan twijfel onderhevig zijn. Vooral de drie monotheïstische godsdiensten christendom, jodendom en islam hebben door heel onfortuinlijke en verkeerde toepassingen een hoop pijn en ellende veroorzaakt, en doen dat nog. Dit is al minstens tweeduizend jaar aan de gang.

Wat HPB in theosofie herintroduceerde in *De Geheime Leer*, met de stanza's als basis, dwingt ons om vanaf het begin onbevooroordeeld te zijn. Al onze oude, bekende overtuigingen zullen worden getoetst en waar nodig terzijde geschoven, zo

niet vergeten moeten worden. Ons denken moet volledig bevattelijk zijn voor nieuwe concepten, ideeën en panorama's. Dat maakt theosofie als blik op de wereld uniek.

Ik ben ervan overtuigd dat op deze manier de theosofische beweging toekomst heeft en een specifieke taak, en dat deze poging van de Meesters om met ons hun wijsheid te delen niet zal falen zolang wij niet dezelfde vergissingen maken als religies tot dusver hebben gedaan.

Er kan geen enkel soort behoudendheid of grens zijn aan ons onbevooroordeelde theosofische denken. De verschillende stromingen hebben, nu honderdvierenveertig jaar (inmiddels honderdvijfveertig, redactie) na de oprichting van de TS, alle hun plaats onder de zon verdiend. Het prettige is dat de verschillende organisaties allemaal, en dat betekent *werkelijk ieder van hen*, op eigen wijze een facet van de theosofische diamant vertegenwoordigen. In dit licht zou ik termen als 'ware theosofie' of 'pure theosofie' willen verwerpen, alsof er onzuivere, of pseudo-theosofie zou bestaan! Theosofie *IS* gewoon, of het is geen theosofie. We kunnen als zoekers, en niet als verkondigers, de indrukwekkende, bloemrijke bibliotheek binnengaan en kiezen waar we heengaan.

Er zijn groepen studenten die zich alleen concentreren op de kernleringen zoals die naar voren zijn gebracht door H. P. Blavatsky, William Judge, Robert Crosby en andere eerste-generatie theosofische schrijvers. Studenten in de sfeer van Adyar staan, afgezien van de omvangrijke geschriften van Annie Besant, ook open voor schrijvers van de tweede of derde generatie zoals N. Sri Ram, I. K. Taimni, Joy Mills en John Algeo, terwijl er ook ruimte is voor helderziende benaderingen zoals naar voren gebracht door C. W. Leadbeater of Geoffrey Hodson. Studenten uit zowel de Adyar-als de Point Loma-traditie zijn het erover eens dat de werken van G. de Purucker heel nuttig zijn om de leringen die door HPB werden doorgegeven te begrijpen. Het oeuvre en de betekenis van J. Krishnamurti blijven veel besproken onderwerpen, zelfs nu nog. Het is duidelijk dat K. zowel gedurende zijn leven als in de jaren na zijn dood in 1986 als leraar, schrijver, filosoof en spreker miljoenen mensen over de hele wereld positief beïnvloed, en velen in de Adyar-traditie geïnspireerd heeft. Een bekend theosoof uit Krotona vertelde me eens dat ze, door te graven in K's werk, waar vaak de nadruk ligt op zelf-transformatie en onbevooroordeeldheid, beter in staat was om dieper door te dringen in de traditionele of kernleringen zoals wij ze kennen uit *De Geheime Leer* en *De Mahatma Brieven*. De Nederlandse theosofe Ali Ritsema schrijft in haar artikel *Leven in waarheid - waar HPB en Krishnamurti elkaar ontmoeten* het volgende:

*We blijven vaak steken in onze voorkeursbenadering en begrijpen de waarde van andere benaderingswijzen niet. Mijn bedoeling was de nauwe overeenkomsten tussen theosofie en Krishnamurti te belichten in relatie tot het zoeken naar en het leven in waarheid. Beide benaderingen, zoals vele andere benaderingswijzen, kunnen ons helpen om te komen tot een begrijpen van binnenuit, wat toch uiteindelijk het doel van onze studies is.*⁶

Theosofen uit de drie hoofdstromen binnen de theosofische beweging komen jaarlijks samen op het platform van *International Theosophical Conferences* (ITC), een initiatief dat de schrijver van dit artikel sterk ondersteund heeft. Het is te hopen dat theosofen, om geen suffe studieclub te worden, op dit bewonderenswaardige platform bereid zullen blijven om uit hun comfortzone te komen, om nieuwe gebieden voorbij het eigen territorium te onderzoeken. Als dat gebeurt, zal ITC levend blijven, maar als het vrije denken beperkt wordt en er alleen aanvaarde of bekende onderwerpen zullen worden onderzocht, dan dreigt het gevaar dat het alleen een herhaling wordt van wat al lang gezegd is. Dan zal de gelegenheid om te leren tot een tragische stilstand komen.

Werkelijk onbevooroordeeld zijn is een ambacht, en net als bij iedere andere discipline moeten we, als we het goed willen doen, ons erop voorbereiden om geduldig en bewust onze weg te zoeken. Een teken dat het goed gaat, is als we ons realiseren dat we misschien allemaal uit verschillende bronnen komen maar in dezelfde rivier zwemmen.

Uit: *Theosophy Forward*, 17 november 2019.

Vertaling: Marianne Plokker

Noten

¹ Tim Wyatt: *A Freethinkers` Way to the Galaxy*

www.theosophyforward.com/articles/theosophy/2230-a-freethinker-s-wayto-the-galaxy

² *The Collected Works of J. Krishnamurti*: vol. IX, Amsterdam, 26 mei 1955

³ Begeistert: geestdriftig, enthousiast, beziel.

⁴ Fragment uit: Sven Eek: *Damodar and The Pioneers of the Theosophical Movement*, TPH, Adyar India [p.657-658]

⁵ *The Theosophist*, oktober 1922 [p. 351]

⁶ Ali Ritsema: *Living in Truth – Where HPB and Krishnamurti meet*,

www.theosophyforward.com/articles/theosophy/2223-living-in-truthwhere-hpb-and-krishnamurti-meet